

VAI TRÒ CỦA NGƯỜI GIÁO VIÊN DẠY ĐẠI HỌC TRONG THỜI ĐẠI CÁCH MẠNG CÔNG NGHỆ 4.0

Nguyễn Đình Chiến

Khoa Ngôn ngữ và Văn hóa phương Đông, Trường Đại học Ngoại ngữ - Tin học TP.HCM

utchien1402@gmail.com

TÓM TẮT: Trong bất kỳ thời đại nào, vai trò của người giáo viên luôn có một ý nghĩa vô cùng quan trọng với sự phát triển của nền giáo dục và quốc gia. Sự phát triển không ngừng của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đang đặt ra những yêu cầu cao đối với chất lượng nguồn nhân lực - đối tượng đào tạo trực tiếp của cơ sở giáo dục đại học và người giáo viên - đối tượng giáo dục trực tiếp người học. Nhìn lại cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 và những tác động của nó đến giáo dục đại học, chúng ta thấy được những cơ hội và thách thức đối với mỗi giáo viên trên giảng đường đại học. Từ đó, chúng ta nhận ra sứ mệnh bao trùm của người giáo viên đại học chính là nâng đỡ và phát triển người học bằng chính tấm gương của người dạy. Vì "Tất cả đều bắt đầu từ một người thầy" nên trong thời đại 4.0, người giáo viên phải là một nhà lãnh đạo tài giỏi, một nhà truyền cảm hứng khơi dậy và đánh thức tiềm năng của người học; một tấm gương sáng về học và không ngừng học và cũng chính là người trao yêu thương và đồng hành cùng người học trên hành trình tiếp cận tri thức, hoàn thiện nhân cách, kiến tạo tương lai. Nhận thức rõ ràng vai trò của người giáo viên đại học trong thời đại công nghệ 4.0 chính là cách để chúng ta thay đổi, đáp ứng những yêu cầu ngày càng cao của sự nghiệp đổi mới toàn diện nền giáo dục nước nhà, vững vàng hội nhập quốc tế.

Từ khoá: Vai trò, vai trò giáo viên, dạy đại học, thời đại công nghệ 4.0

I. MỞ ĐẦU

Ở bất kỳ một xã hội nào, trong bất kỳ thời đại nào, nghề giáo luôn được coi là một trong những nghề cao quý nhất trong những nghề cao quý. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng từng khẳng định "*Nhiệm vụ thầy giáo rất vẻ vang, vì nếu không có thầy giáo thì không có giáo dục. (...) Không có giáo dục thì nói gì đến kinh tế, văn hóa*" [1, tr.345]. Điều đó có nghĩa là người giáo viên luôn là một hình mẫu chuẩn mực về đạo đức, trí tuệ, nhân cách và gắn liền với một sứ mệnh cao cả trong sự nghiệp trồng người, được cả xã hội tin tưởng và gửi gắm. Chính vì thế sứ mệnh và vai trò của họ có ý nghĩa vô cùng quan trọng trong sự phát triển của giáo dục nói riêng và sự hưng thịnh của quốc gia nói chung.

Hoạt động giáo dục đại học có những mục tiêu đặc thù khác những cấp học dưới trong việc dạy và học. Dạy học ở đại học không đơn thuần gói gọn trong việc cung cấp tri thức, kĩ năng, kĩ xảo và hình thành các năng lực cho người học mà hướng đến yêu cầu đào tạo tay nghề, trau dồi phẩm chất, hoàn thiện nhân cách, giúp cho người học có thể đáp ứng những yêu cầu gắn liền với nghề nghiệp trong cuộc sống hiện tại và tương lai. Nhìn lại vai trò của giáo viên đại học trong quá khứ đến hiện tại và đặt vào sự phát triển vũ bão của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, có thể thấy, người giáo viên không chỉ góp phần quyết định chất lượng và kết quả hoạt động của cơ sở giáo dục đào tạo mà còn tác động đến sự phát triển toàn diện của nhân cách con người - nhân tố mang tính chất sống còn của mỗi một quốc gia.

Trong bối cảnh hiện nay, vai trò của người giáo viên càng trở nên quan trọng hơn bao giờ hết. Điều đó, cũng có nghĩa là mỗi người giáo viên phải nghiêm túc định vị lại vai trò thực sự của mình trong sự nghiệp giáo dục, nhất là ở bậc đại học. Bởi lẽ, sự phát triển không ngừng của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, những đặc điểm và xu thế phát triển không ngừng nghỉ của thời đại đang đặt ra những yêu cầu cao đối với chất lượng nguồn nhân lực, đòi hỏi phải đổi mới giáo dục một cách toàn diện. Để công cuộc đổi mới toàn diện ấy đạt được thành tựu, bắt buộc phải đổi mới từ người giữ vai trò quan trọng nhất: người giáo viên, như là tất yếu.

Đặt trong bối cảnh toàn cầu hóa, mỗi giáo viên trên giảng đường đại học phải ý thức được việc rèn luyện và đào tạo cho nhà trường, xã hội một thế hệ trẻ vừa có tri thức, vững về tay nghề; vừa giàu tinh thần trách nhiệm, vừa có trái tim yêu thương cùng với tính độc lập, tự giác, tự chủ để đối mặt và giải quyết tất cả những vấn đề của đời sống hiện đại. Như vậy, nhiệm vụ hướng dẫn, định hướng sinh viên biết vun bồi tri thức, rèn luyện kĩ năng, trau dồi phẩm chất một cách chủ động, tự giác, tích cực; từ sự hấp dẫn của môn học trên giảng đường đến kích thích ý muốn tự tìm hiểu, khám phá tri thức mới; nâng cao ý thức tự giác, tự học, tự khám phá để bộc lộ, phát huy và hoàn thiện bản thân ngay từ giảng đường đại học đến suốt cuộc đời, trước tiên thuộc về người giáo viên.

Những sự thay đổi vượt bậc trong thời đại công nghệ số của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư vừa là một thuận lợi nhưng cũng là một thách thức to lớn đối với các thầy cô giáo trên giảng đường đại học. Rõ ràng là trong giai đoạn thực hiện đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục nước ta, điều khó nhất của nghề giáo không phải là việc truyền tải kiến thức mà làm sao có thể phát triển phẩm chất và năng lực của người học, làm sao có thể lôi cuốn người học vào trong môi trường học và tự học, trong khi có biết bao nhiêu sự hấp dẫn, lôi kéo từ bên ngoài, đặc biệt là những ứng dụng từ công nghệ. Để làm được điều đó, người giáo viên trên giảng đường cần vận dụng linh hoạt các nhóm kỹ năng về tư duy, nhóm kỹ năng làm việc và các kỹ năng mềm khác. Giáo viên cần xây dựng các dự án, các kế hoạch hoạt động để sinh viên có nhiều cơ hội chủ động tìm tòi, khám phá trải nghiệm và kiến tạo kiến thức, đồng thời, biến các kỹ năng thành những việc làm thực tế trong hoạt động giáo dục nhằm định hướng đúng và

phát triển năng lực của người học. Song song đó, giáo viên cũng cần trang bị các phương pháp và kỹ thuật đánh giá tích cực, khách quan theo hướng mở, góp phần quyết định trong việc kích thích sự thành công của các em trên giảng đường, tạo nên nền tảng vững chắc cho những định hướng tiếp sau đó của cuộc đời.

Một người giáo viên yêu nghề, yêu trò và sáng tạo là người biết tận dụng từng giờ giảng của mình để thu nhỏ thế giới, lồng ghép tri thức của nhân loại vào tâm trí và thế giới quan của học trò. Cần lan tỏa hiệu ứng tích cực của giờ học ra bên ngoài lớp học, ở mọi không gian. Mỗi thầy cô giáo cần nhận thức rõ trách nhiệm của mình là người đóng vai trò trực tiếp trong công cuộc đổi mới căn bản, toàn diện. Điều này có nghĩa, mọi giáo viên phải thay đổi cả về nhận thức và hành động cụ thể, phải tham gia bồi dưỡng, kết hợp tự bồi dưỡng để tiếp cận được quan điểm và chương trình mới, phương pháp dạy học mới,... Và hơn hết, mỗi thầy cô giáo phải không ngừng chú trọng tính mô phạm và đạo đức nhà giáo, dùng chính điều đó để tác động đến nhân cách người học.

Với tư cách của một người làm giáo dục, người viết mong muốn được góp một phần nhỏ trong việc định hướng, thay đổi và tìm ra những giải pháp để nâng cao chất lượng giáo dục tại cơ sở giáo dục đại học đang công tác nói riêng và nền giáo dục nước nhà nói chung để đáp ứng được những yêu cầu ngày càng cao của sự nghiệp đổi mới giáo dục trong thời đại công nghiệp 4.0.

II. CUỘC CÁCH MẠNG CÔNG NGHỆ 4.0-NHỮNG CƠ HỘI VÀ THÁCH THỨC

A. Đánh giá sự tác động của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đến giáo dục đại học

Hiện nay, nhân loại đang chứng kiến những sự thay đổi vượt bậc trong thời đại công nghệ số của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư với những ảnh hưởng sâu rộng tác động toàn diện và sâu sắc đến tất cả các lĩnh vực của đời sống con người. Nhìn lại ba cuộc cách mạng công nghiệp trước đây của nhân loại, từ cuộc cách mạng đầu tiên sử dụng năng lượng nước và hơi nước để cơ giới hóa sản xuất, cuộc cách mạng lần thứ hai ứng dụng điện năng để sản xuất đến cuộc cách mạng lần thứ ba sử dụng điện tử và công nghệ thông tin để tự động hóa sản xuất, thì cuộc cách mạng lần thứ tư là sự phát triển trí tuệ nhân tạo, sự hợp nhất các loại công nghệ với vạn vật kết nối và dữ liệu lớn. Đây thực sự là một cuộc cách mạng chưa từng có trong lịch sử công nghiệp trên thế giới, mở ra viễn cảnh tất cả các dây chuyền sản xuất được vi tính hóa và kết nối với nhau thông qua công nghệ *Internet-of-thing*, tạo ra những thời cơ và thách thức rất lớn đối với tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội trong đó có giáo dục, nhất là giáo dục đại học.

Sự phát triển chóng mặt của cách mạng công nghiệp 4.0, những ứng dụng công nghệ đang chi phối đời sống con người, khoa học dữ liệu và trí tuệ nhân tạo đang dần thay thế con người trong phục vụ sản xuất và cuộc sống,... Tất cả những điều ấy đã đem lại nhiều tiện ích, giúp con người khám phá nhiều tri thức mới, nâng cao quy mô và chất lượng nền kinh tế, nhưng cũng đặt ra quá nhiều thách thức buộc mỗi quốc gia phải có sự trở mình quyết liệt, thay đổi cho phù hợp, vừa tiếp thu được tinh hoa nhân loại và vừa giữ gìn được bản sắc văn hoá dân tộc. Nhiều công cuộc đổi mới được tiến hành trong những năm gần đây, đặc biệt là những đổi mới bắt đầu từ nền giáo dục - lĩnh vực chịu sự tác động lớn nhất và cũng là quan trọng nhất.

Công cuộc đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục, nhất là giáo dục đại học ráo riết được đẩy mạnh. Các trường đại học đang nhập cuộc quyết liệt và từng bước thích ứng với sự chuyển mình của toàn nhân loại. Mỗi một cơ sở giáo dục và đào tạo, trong nguồn chung của công cuộc đổi mới về nhân lực, đào tạo, nghiên cứu đều tìm những dòng riêng trong quá trình tự thay đổi về tư duy quản lý, đánh giá đúng giá trị của đổi mới và sáng tạo, triết lý về đào tạo, đầu tư về hạ tầng công nghệ thông tin và phòng thí nghiệm tiên tiến. Các trường đều phải thiết kế một chương trình giáo dục và đào tạo song song với một phương pháp dạy học linh động, kiến thức cập nhật, hướng tới phát triển các kỹ năng phù hợp với cách mạng công nghiệp 4.0, phát triển tư duy hệ thống và liên ngành, thay đổi cho sinh viên về nhận thức và khả năng thích nghi với cái mới đang diễn ra bên ngoài xã hội để bắt kịp với xu thế giáo dục mới từ thách thức và cơ hội lớn do cách mạng công nghiệp 4.0 đem lại [2].

B. Người giáo viên trước và trong cuộc cách mạng công nghiệp 4.0

Cách đây 400 năm, J.A. Cô-men-x-ki, nhà giáo dục vĩ đại người Séc (Tiệp Khắc) đã gọi người giáo viên là người "*chuyển giao ngọn đuốc của nền văn minh*", "*sợi dây chuyền giữa các thế hệ*" và coi chức vụ mà xã hội trao cho người giáo viên là chức vụ quang vinh mà "*dưới ánh mặt trời này không có chức vụ nào ưu việt cho bằng*" [3]. Như vậy, vai trò của người giáo viên từ thời xưa cho đến ngày nay, luôn luôn được coi trọng. Tuy nhiên, nhiệm vụ cụ thể của người giáo viên ở mỗi thời đại thì lại khác nhau. Trước cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 3 và thứ 4, người giáo viên chủ yếu truyền thụ thông tin kiến thức một cách truyền thống. Những tri thức của người giáo viên truyền thụ đôi khi người học không được thẩm định về độ chính xác thậm chí mang tính một chiều. Vai trò của người thầy trong mỗi lớp học là vai trò trung tâm và mang tính trực tiếp. Phương pháp giảng dạy của người thầy chủ yếu là giảng dạy để học sinh kiểm tra sau đó đánh giá bằng những bài thi. Những kiến thức hiểu biết của người học phần lớn được hình thành qua sách vở thông qua những giờ dạy học trên lớp. Giáo viên xem xét học sinh như là một đối tượng tiếp thu thụ động kiến thức nên việc phán xét, áp đặt và sử dụng quyền lực của người giáo viên trở thành tất yếu. Không những trên giảng đường đại học, mà ở khắp các cấp học, việc người học không được tự do bộc lộ những phẩm chất và năng lực riêng biệt của bản thân vì e ngại, lo lắng bị phán xét, đánh giá và trù dập là điều quen thuộc từ bao đời.

Ở nước ta, đã từ lâu, trong quan điểm mang tính cốt lõi của cả quốc gia, dân tộc, thì một người học giỏi là một người học ngoan ngoãn, vâng lời, phục tùng trong quan điểm của cha mẹ và thầy cô theo lối truyền thống. Việc nghiêm khắc hay kiểm soát người học là cách thức mà gia đình, nhà trường, xã hội, đặc biệt là người giáo viên cho rằng sẽ giúp con em chúng ta sẽ tuân thủ, thực hiện tốt các yêu cầu và “vào trong khuôn khổ”. Giáo viên giữ được quyền kiểm soát, quyền lực trong quá trình dạy học. Do vậy việc trách phạt, đánh giá người học bằng lời nói bằng hành động hay sự im lặng,... với mong đợi thiết lập kỷ luật, uốn nắn các em tự bao giờ đã đi vào trong ý thức của người giáo viên. Chính vì vậy, bao lâu nay nền giáo dục tạo ra những sản phẩm khuôn mẫu với những suy nghĩ, hành vi có tính khuôn sáo và người học không được là chính mình, không được phát huy giá trị của bản thân trong sự đa dạng phong phú và được chấp nhận kể cả ưu lẫn khuyết điểm. Chưa kể là thực tế của hoạt động dạy học không đi đôi với thực hành, lý thuyết không gắn liền với thực tiễn đã và đang là một vết trượt dài của nền giáo dục Việt Nam suốt bao nhiêu năm qua. Chính điều này đã triệt tiêu khả năng học và tự học của người học. Nhiều em sinh viên chọn ngành, chọn trường và theo đuổi sự nghiệp của mình vì định hướng của gia đình, của xã hội chứ không bắt nguồn từ niềm đam mê của bản thân. Thực trạng các em “vật vờ” suốt bốn, năm năm trên giảng đường đại học với tâm thế chán nản, không có nhu cầu chiếm lĩnh tri thức, không học như là một đam mê đã quá quen thuộc trên các giảng đường. Ý thức học tập, khả năng tự học và tự rèn luyện bản thân của sinh viên, nguồn nhân lực chính cho phát triển kinh tế - xã hội như một mối quan ngại chung. Thực chất thì mối lo ấy, chung quy là kết quả đến từ chính quan niệm giáo dục truyền thống mà các em được tiếp thu từ gia đình, nhà trường và xã hội từ khi chào đời đến lúc trưởng thành. Nhìn vào hệ quả ấy cũng là để chúng ta nghiêm túc nhìn nhận lại những vấn đề nhìn từ vai trò của người giáo viên ở hiện tại và tương lai.

Trong xã hội hiện đại, người giáo viên phải chuyển mình thay đổi không ngừng để đáp ứng những yêu cầu mới, cao hơn, nặng nề hơn của xu hướng toàn cầu hóa. Điều này lại càng đòi hỏi người giáo viên một mặt phải không ngừng trau dồi kiến thức, kinh nghiệm của bản thân để truyền lửa cho thế hệ mai sau, mặt khác, phải có ý thức đảm nhiệm nhiều chức năng hơn. Đó là chức năng của nhà giáo dục, nhà văn hóa, nhà nghiên cứu và người tự học và sáng tạo – như một tấm gương cho người học noi theo. Mỗi người thầy, người cô mà học sinh gặp trong cuộc đời, chắc chắn sẽ có những tác động sâu sắc đến nhân cách học sinh bằng chính nhân cách của người dạy, điều mà không có máy móc nào, công nghệ nào thay thế, dù là ở thời đại cách mạng công nghiệp 4.0. Người giáo viên thời nay cần nhập vai là một người hướng dẫn, người quan sát, người điều khiển lớp học, trong đó ưu tiên cho sự tự do, sáng tạo và tự tin của người học. Trong lớp học thời đại ngày nay, “chủ nhân” phải là người học, với những hoạt động sôi nổi tích cực đầy hứng thú và hiển nhiên không thể thiếu sự tương tác giữa đối tượng người học với nhau và giữa đối tượng người học với người dạy. Trong chuẩn mực của thời hiện đại, một sinh viên giỏi là một sinh viên phải có thái độ tự học tốt, phải biết tự quản lý và giải quyết những vấn đề của chính bản thân. Người thầy chỉ đóng vai trò định hướng, gợi mở, kích thích, còn lại người chủ động tìm kiếm và tiếp nhận tri thức trau dồi kỹ năng đó chính là người học. Có như vậy việc học và khả năng tự học mới trở thành nhu cầu suốt đời.

Rõ ràng là người giáo viên trong xã hội hiện đại sẽ gặp nhiều khó khăn hơn so với người giáo viên trong xã hội truyền thống vì phải cân nhắc lựa chọn các phương pháp dạy học cho phù hợp với đối tượng người học. Năng lực của người giáo viên không nằm ở việc truyền tải mà còn là ở khả năng đi đầu trong việc ứng dụng công nghệ thông tin và những phương tiện trực quan vào quá trình dạy học kể cả việc tiếp cận những thông tin tri thức mới từ đó vận dụng vào chuyên môn nghiệp vụ của bản thân mình. Yêu cầu về sự mềm dẻo, linh hoạt trong phương pháp dạy học để phù hợp với sự phân hóa đa dạng về năng lực, nhu cầu, cá tính, sở trường của người học để hoàn thành mục tiêu dạy học một cách hiệu quả đã trở nên vô cùng cấp thiết trên giảng đường đại học ngày nay. Hơn thế, công nghệ thông tin sẽ cung cấp những hệ thống dữ liệu đa dạng và có khả năng kết nối người dạy với người học mọi lúc mọi nơi không chỉ trên giảng đường đại học mà có thể ở nhà hay bất cứ nơi nào khi người học có nhu cầu học. Từ vai trò truyền thụ kiến thức, giáo viên chuyển sang vai trò hướng dẫn người học trong việc tìm kiếm thông tin, chọn lọc thông tin và lĩnh hội tri thức một cách phù hợp. Mọi kiến thức của người học không chỉ đơn thuần được hình thành qua những bài giảng của người thầy, qua giáo trình, trong lớp học mà phải được thu thập thêm thông qua các hoạt động trải nghiệm, thông qua việc học hỏi từ bạn bè, từ internet. Việc dạy học không còn áp đặt một chiều mà phải hoàn toàn tự do dân chủ và hướng đến người học để người học có thể có tư duy độc lập phát triển và phát triển một cách tốt nhất năng lực của bản thân. Quan trọng hơn, việc học phải trở thành một sự đam mê, yêu thích với người học. Năng lực học tập một cách hiệu quả, tự học và học tập suốt đời trở nên quan trọng hơn bao giờ hết trong thời hiện đại. Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 lần này có thể sẽ dẫn tới dư thừa nguồn nhân lực, khi tự động hóa có thể thay thế con người trong rất nhiều vị trí. Vì vậy, với tốc độ phát triển vượt bậc của các sản phẩm công nghệ mới, sáng tạo là một trong những yêu cầu đáng quan tâm hàng đầu. Người lao động phải trở nên sáng tạo hơn để có thể bắt kịp và có thể kiểm soát sự thay đổi này của thời đại. Rõ bất có thể thay thế người lao động trong một số công việc cần sự lặp đi lặp lại và độ chính xác cao, giúp ta làm việc nhanh hơn nhưng không thể sáng tạo như con người. Và, người thầy chính là người phát hiện, đào tạo cho người học những điều ấy thông qua quá trình giảng dạy của mình.

Như vậy, trong giáo dục đại học, bên cạnh vai trò là người dẫn dắt, hướng dẫn sinh viên thực hiện quá trình lĩnh hội tri thức khoa học, kỹ năng, kỹ xảo để phát triển toàn diện bản thân thì giáo viên còn là người chịu trách nhiệm hướng dẫn sinh viên tìm kiếm chọn lọc thẩm định và vận dụng tri thức của nhân loại vào để phát huy tiềm năng của bản thân dựa trên sự tự giác và tích cực của chính mình. Giáo dục đại học trong thời đại 4.0 phải luôn hướng đến người học trong việc tiến bộ hơn của chính bản thân người học chứ không phải là theo mong đợi của bất

kỳ ai hay theo một tiêu chuẩn nào đó do người thầy hoặc xã hội đặt ra. Người học, nhất là đối tượng đã hoàn chỉnh về nhân cách như sinh viên đại học, với vai trò là những cá thể riêng biệt và khác biệt thì người giáo viên cần phải tôn trọng nhân cách của người học. Điều đó có nghĩa là mỗi người giáo viên phải *“làm cho học sinh cảm nhận rõ về sự tôn trọng và quyền lựa chọn mà mình có”* [4, tr.151]. Không dừng ở nhiệm vụ dạy học, giáo viên cần phải chỉ ra những điểm hạn chế đồng thời hướng dẫn và kích thích để tạo động lực tích cực giúp người học không ngừng phấn đấu học tập và phát triển bản thân. Như vậy, song song với hoạt động dạy học tri thức, kỹ năng, việc tôn trọng năng lực, phẩm chất của người học là điều vô cùng quan trọng trong môi trường giáo dục đại học thời hiện đại. Trước sự tác động của nền kinh tế thị trường, trong bối cảnh hội nhập và toàn cầu hóa, dưới sự ảnh hưởng và biến đổi không ngừng của các thang giá trị đặt người giáo viên trước những áp lực và thử thách vô cùng cam go. Vai trò diu dặt, định hướng người học trên tinh thần tôn trọng và hợp tác đã trở thành yêu cầu mang tính sống còn trong giáo dục, nhất là đối với sinh viên đại học những đối tượng đã hoàn thành nhân cách, chuẩn bị “xông pha” vào đời để dẫn thân, thể hiện, trải nghiệm và gặt hái thành tựu. Giáo viên không còn vai trò truyền giảng kiến thức mà trở thành người hướng dẫn người học cách chọn lọc, tiếp cận tri thức khoa học, dạy kỹ năng, kỹ xảo, phát triển trí tuệ; khơi dậy và bồi dưỡng những phẩm chất đạo đức tốt đẹp, phát huy đến mức tối đa năng lực sáng tạo của người học để trở thành một công dân có ích cho gia đình và xã hội. Có thể nói, mỗi giáo viên trong công cuộc cách mạng thực sự về giáo dục hiện nay có vai trò tiên phong và tiên quyết. Tuy nhiên, việc có giữ vững và nâng cao được vị trí đó hay không còn tùy thuộc vào sự phấn đấu của bản thân từng nhà giáo để đáp ứng được yêu cầu của thời đại mới.

C. Cơ hội và thách thức đối với mỗi giảng viên trên giảng đường đại học

Như đã phân tích ở trên, rõ ràng sự tác động mạnh mẽ của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đang ảnh hưởng sâu sắc đến mọi mặt của đời sống xã hội, đặc biệt đối với vai trò của người giáo viên trong lĩnh vực giáo dục nói chung và trong các trường đại học nói riêng. Vai trò, nhiệm vụ của nhà giáo đã thực sự thay đổi, nhưng vị trí của nhà giáo hoặc là không đổi, thậm chí là được nâng cao hơn, quan trọng hơn trong thời đại cách mạng công nghiệp 4.0, nhưng mỗi giáo viên phải thoả mãn được những đòi hỏi của thời đại mới. Điều đó có nghĩa, công cuộc đổi mới toàn diện về giáo dục trong thời đại mới đặt ra nhiều thời cơ nhưng cũng không ít thách thức đối với bản thân mỗi nhà giáo.

Thực tế thì chức năng trọng yếu của giáo dục hiện đại là hình thành và phát triển nhân cách con người một cách toàn diện và lực lượng chủ yếu đảm nhận, thực hiện chức năng ấy là đội ngũ giáo viên. Việc hình thành và phát triển nhân cách cho thế hệ thanh niên, sinh viên đang trưởng thành là trách nhiệm của toàn xã hội, của gia đình và hệ thống giáo dục quốc dân, trong đó đội ngũ giáo viên có trách nhiệm nặng nề nhất. Bên cạnh nhiệm vụ trực tiếp giáo dục đào tạo thế hệ trẻ, truyền đạt cho thế hệ trẻ hệ thống tri thức khoa học, và kỹ năng, kỹ xảo lao động nghề nghiệp, thì giáo viên còn có vai trò quan trọng trong việc giáo dục cho sinh viên lý tưởng và đạo đức chân chính, hệ thống các giá trị, tinh hoa văn hoá của dân tộc và nhân loại; đào luyện họ trở thành những lớp người thực sự có ích cho đất nước. Mặc dù, việc hình thành và phát triển nhân cách con người là một quá trình lâu dài, nhưng giai đoạn được giáo dục ở giảng đường đại học là giai đoạn phát triển mạnh mẽ nhất của nhân cách, và cũng là giai đoạn thanh niên, sinh viên được “nói lòng” khỏi sự kìm kẹp của gia đình, nhà trường. Vì vậy, những tác động và kết quả giáo dục của giáo viên đối với sinh viên vừa có tác dụng đặt nền móng, vừa có tác dụng định hướng, dẫn dắt cho quá trình phát triển nhân cách. Sự phát triển tương lai của một sinh viên, chủ nhân tương lai của đất nước phụ thuộc nhiều vào kết quả giáo dục của giáo viên ngay từ giảng đường đại học, vì thế chắc chắn vị thế của người giáo viên - người “kỹ sư tâm hồn” sẽ được đánh giá, xem trọng và có những chính sách phù hợp để họ phát huy đến mức tối đa nhất năng lực của người dạy, ở vị trí mà không có một máy móc, thiết bị nào thay thế được. Dù người máy và thiết bị thông minh có siêu đẳng đến thế nào thì cũng không thể thay thế được thầy cô giáo trong nhiệm vụ phát triển phẩm chất đạo đức và năng lực cho mọi người học. Đây là cơ hội để những người làm giáo dục nghiêm chỉnh nhìn nhận và có ý thức thay đổi bản thân, trở thành những tấm gương tiên phong về đổi mới. Bằng chính bản thân mình, giáo viên sẽ tác động đến người học trực tiếp hoặc gián tiếp, từ đó giúp người học có nhiều trải nghiệm để hoàn thiện bản thân, trở thành “những công dân toàn cầu” năng động, sáng tạo và tràn đầy nhiệt huyết.

Hơn nữa, cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đã đem lại nhiều điều kiện thuận lợi cho các giảng viên tại các trường đại học ở Việt Nam hiện nay đổi mới phương pháp dạy học theo hướng hiện đại. Việt Nam là quốc gia có sự phát triển mạnh mẽ nguồn lực internet, đây là điều kiện dễ dàng để các giáo viên tiếp cận kho dữ liệu thông tin khổng lồ trên thế giới và ở Việt Nam, hỗ trợ đến mức tối đa để giáo viên hoàn thành được mục tiêu giáo dục của mình. Vì bản chất của cuộc cách mạng này là việc sử dụng trí tuệ nhân tạo, vạn vật kết nối và dữ liệu lớn, nên trong giáo dục, những yếu tố này hoàn toàn có khả năng được áp dụng một cách có hiệu quả nếu các nhà quản lý giáo dục, đội ngũ giảng viên biết sử dụng hợp lý những tác động tích cực của cuộc cách mạng này. Hơn nữa, sự hỗ trợ đắc lực của các phương pháp, phương tiện và kĩ thuật dạy học hiện đại trong hoạt động giảng dạy để tạo ra hiệu quả giáo dục tốt nhất. Sinh viên trong xã hội hiện đại, phần lớn là những người có những hiểu biết, thái độ, khả năng chủ động, linh hoạt điều chỉnh sự phát triển bản thân theo hướng phù hợp với xu thế xã hội. Môi trường đại học là cơ hội tốt để được trải nghiệm bản thân, vì thế, sinh viên rất thích khám phá, tìm tòi cái mới, đồng thời, họ thích bộc lộ những thể mạnh của bản thân, thích học hỏi, trau dồi, trang bị vốn sống, hiểu biết cho mình, dám đối mặt với thử thách để khẳng định mình. Khi được tiếp cận những nguồn tri thức đa dạng của nhân loại, dưới sự định hướng phù hợp, khi thực sự được khơi gợi niềm yêu thích và đam mê với nghề lựa chọn chắc chắn các em có một động lực học tập sáng tạo mạnh mẽ. Bên cạnh đó, trong xã hội hiện đại, sự quan tâm của gia đình, những chủ trương giáo dục phù hợp từ nhà trường, xã hội sẽ góp phần phát huy ưu điểm và khắc phục những hạn chế về mặt tâm lý của sinh viên.

Thời đại công nghệ số và mạng internet phát triển vượt qua những giới hạn về không gian thời gian thì chỉ với một chiếc điện thoại thông minh người học có thể dễ dàng tìm kiếm được những kiến thức và thông tin cơ bản mọi lúc mọi nơi, giáo viên thời hiện đại không còn là người phải vất vả trong việc soạn bài, nhớ bài để truyền thụ kiến thức, mà chủ yếu là người hỗ trợ, hướng dẫn, định hướng sinh viên tìm chọn và xử lý thông tin. Thời đại số, dữ liệu và vạn vật kết nối, các em có thể học tập, lĩnh hội kiến thức bằng những phương pháp mở rộng, tự do, sáng tạo và vô cùng linh hoạt, chủ động. Nếu giáo viên xây dựng một phương pháp học tập phù hợp thì chắc chắn sẽ phát huy tối đa tính tích cực, sáng tạo, độc lập của sinh viên.

Bên cạnh những tác động tích cực thì cách mạng công nghiệp 4.0 đang thực sự tạo ra nhiều những thách thức, đòi hỏi các giảng viên đại học cần nhiều nỗ lực đổi mới hơn nữa trong công tác giảng dạy của mình. Trong kho dữ liệu toàn cầu, trước rất nhiều nguồn tài liệu thì kiến thức người thầy chắc chắn phải cần sâu rộng hơn nữa để định hướng cho sinh viên. Máy móc, công nghệ sẽ giúp người thầy giảm nhẹ công việc nhưng phải gia tăng năng lực học và tự học suốt đời. Hơn nữa, khả năng tư duy và trí tuệ của thanh niên, sinh viên ngày càng phát triển hơn. Ngoài việc học tập nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ, các giáo viên cần phải chú trọng bồi dưỡng năng lực sử dụng thành thạo công nghệ thông tin, ngoại ngữ để đáp ứng yêu cầu giáo dục và đào tạo trong điều kiện kết nối toàn cầu để có thể tiếp cận những tri thức khoa học do cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 mang lại.

Trong thế giới công nghệ số, người giáo viên phải bằng trí tuệ và bề dày về kinh nghiệm sống, kinh nghiệm chọn nhập và xử lý thông tin tác động trực tiếp đến người học trong quá trình dạy học chứ không phải bằng sự độc quyền về thông tin và tri thức. Để làm được điều đó, họ phải làm chủ được môi trường công nghệ thông tin và truyền thông mới, đồng thời phải chuẩn bị về mặt tâm lý cho một sự thay đổi cơ bản về vai trò của họ. Đặt giữa thời đại công nghệ 4.0 thì tính tích cực và độc lập của sinh viên sẽ bùng nổ mạnh mẽ nhất, họ sẵn sàng dẫn thân, sáng tạo khi đủ đam mê. Trên giảng đường, họ cũng ưa thích những thứ mới mẻ, đột phá, chán nản với những khuôn thước cũ, những phương pháp học truyền thống. Thế nên, nếu những người giáo viên có được phương pháp giảng dạy thích hợp, kích thích khả năng sáng tạo và trí tuệ tiềm tàng của thanh niên sinh viên thì sẽ là sự hỗ trợ tốt nhất đối với thanh niên, sinh viên. Để thực hiện hiệu quả việc chuyển hóa từ quá trình đào tạo thành quá trình tự đào tạo theo tiêu chí hiện đại trong giáo dục và đào tạo, người giáo viên không còn đơn thuần là dạy cho học sinh đạt điểm qua môn, đạt điểm cao hay hoàn thành bằng cấp mà sức mạnh của người thầy là phải giúp cho người học có được những phẩm chất và năng lực của người công dân thế kỷ XXI. Trước những thời cơ và thách thức đó, giáo viên cần rèn luyện bản lĩnh, luôn luôn sáng tạo và không ngừng đổi mới để đem lại hiệu quả dạy học tốt nhất. Xu thế cách mạng công nghệ hiện nay đòi hỏi mỗi người giáo viên phải chủ động tích lũy tri thức, làm chủ công nghệ, cập nhật kịp thời những ứng dụng tiến bộ của khoa học kỹ thuật mới nhất để có thể đào tạo nguồn nhân lực đáp ứng được yêu cầu về việc làm trong kỉ nguyên toàn cầu hóa. Đặc biệt, trong bối cảnh khoa học công nghệ phát triển như vũ bão hiện nay thì người giáo viên cần phải có tâm, tài và đức trong nhiệm vụ dạy học của mình. Tâm ở đây là tình yêu nghề yêu con người đi đôi với tình yêu là tinh thần trách nhiệm trong sự nghiệp trồng người. Tài ở đây là sự nhuần nhuyễn về chuyên môn, là năng lực và trí thức và năng lực truyền tải tri thức. Còn Đức ở đây chính là sự tác động lên nhận nhân cách của người học bằng chính bản thân người thầy.

D. Sứ mệnh và vai trò của người giáo viên thời đại công nghệ 4.0

1. Sứ mệnh bao trùm của người giáo viên đại học

Sinh viên là một lứa tuổi đặc biệt, đang tiếp thu những kiến thức, kỹ năng chuyên môn ở các trường cao đẳng, đại học để chuẩn bị cho hoạt động nghề nghiệp sau khi ra trường. Với những thế mạnh so với các lứa tuổi khác như tự ý thức cao, có tình cảm nghề nghiệp, có năng lực và tình cảm trí tuệ phát triển, có nhu cầu, khát vọng thành đạt,... đặc biệt, các em có nhiều mơ ước, thích trải nghiệm và dám đối mặt với thử thách. Song, đứng trước khối lượng thông tin, tri thức khổng lồ của cuộc cách mạng 4.0, sinh viên cũng có hạn chế trong việc chọn lọc, tiếp thu cái mới. Sức mạnh của người giáo viên bên cạnh việc cố vấn về mặt tri thức, phải luôn để tâm đến việc chinh đốn, hỗ trợ, giúp đỡ, định hướng một cách kịp thời để các em phát triển toàn diện về mặt đạo đức, văn hóa, thẩm mỹ, nghề nghiệp và định hình rõ ý thức trở thành một công dân toàn cầu. Đây là một nhiệm vụ vô cùng khó khăn đối với các giảng viên đại học, khi mà mỗi giảng viên trong một môn dạy, chỉ dạy 3 tín chỉ (tương đương 45 tiết) trong một lớp học quá đông sinh viên. Nhưng để đáp ứng được yêu cầu của đổi mới và hội nhập quốc tế, các trường đại học nói chung và mỗi giảng viên nói riêng cần có giải pháp cụ thể, dựa vào lợi thế của cách mạng công nghệ 4.0 để giúp các em sinh viên hoàn thiện hành trình học tập và phát triển năng lực, phẩm chất của mình.

Trong xã hội hiện đại, cách mạng công nghiệp 4.0 với khối lượng tri thức của nhân loại đã và đang tăng lên vùn vụt từng phút, từng giây, người giáo viên cần phải xác định lại một cách rõ ràng sứ mệnh của bản thân trước bối cảnh thời đại. Mục tiêu cuối cùng của người thầy, sứ mệnh đích thực của giáo dục trong bối cảnh hiện tại không phải là điểm số và bằng cấp, mà là nâng đỡ và phát triển con người thực hành. Người thầy cũng không thể dạy cho học sinh mọi điều cần dạy, người học cũng cần có môi trường và trải nghiệm để vận dụng tri thức, kỹ năng từ trên giảng đường đi vào thực tế đời sống. Nhưng có một điều quan trọng người thầy có thể làm được, đó chính là “nâng đỡ và phát triển con người” trong mục tiêu “học đi đôi với hành” (chứ không phải là “làm khổ con người” trong “sự học”), đó là sứ mệnh đích thực của giáo dục, cũng chính là sứ mệnh của người thầy, những con người tiên phong của thời đại công nghệ 4.0 [5]. Sứ mệnh đó đặt trong một hoạt động dạy học mang tính tiên tiến “Thầy chủ đạo - trò chủ động” nhằm tới lợi ích của cộng đồng. Dạy học hiển nhiên phải xuất phát từ người học và tập trung vào người học,

với mục tiêu phát triển năng lực và phẩm chất của người học chứ không đơn thuần như cách hiểu là dạy học lấy người học làm trung tâm, học để lấy kiến thức.

Trong giáo dục đại học, giữa cơn bão công nghệ, như một cách nhìn khác về giá trị của người thầy trong cuộc đời mỗi người sinh viên thì không dừng lại ở những điểm số hay kỳ thi, thầy cô là người tác động tới người học trưởng thành (sinh viên) ở hiện tại và cả tương lai. Nói một cách rõ ràng thì sứ mệnh của người giáo viên trong việc nâng đỡ và phát triển con người, phải bắt đầu từ chính người giáo viên ấy (*It all begins with a teacher*). Điều đó, có nghĩa là, trong hành trình thực thi nhiệm vụ dạy học, mỗi giáo viên phải luôn có ý thức trong việc trau dồi chuyên môn, hoàn thiện nhân cách, không ngừng học và tự học, ý thức mình phải là một tấm gương để người học mong muốn được trở thành,... Trong thời đại 4.0, bên cạnh nhiệm vụ dạy học cơ bản, người giáo viên thực sự phải là người lãnh đạo tài giỏi, người truyền cảm hứng, một tấm gương phản chiếu hành trình học tập suốt đời và là một người bạn vĩ đại đồng hành cùng học sinh của mình trong nhiệm vụ lắng nghe, thấu hiểu, kết nối, khơi gợi, định hướng và đồng hành.

2. Giáo viên với vai trò của một nhà lãnh đạo tài giỏi

Những thay đổi của giáo dục và nhà trường trong bối cảnh mới đã đặt ra những yêu cầu mới đối với người giáo viên, đòi hỏi họ, bên cạnh việc giảng dạy, phải có những vai trò mới trong sự nghiệp giáo dục và đào tạo. Với đặc thù của nghề lấy con người làm đối tượng để tác động trực tiếp, làm biến đổi và phát triển nhận thức, tư tưởng, tình cảm của học sinh sinh viên, thì trước hết, trong giai đoạn hiện nay, giáo viên phải là một nhà lãnh đạo tài giỏi. Bởi mục tiêu trực tiếp của người giáo viên đại học giai đoạn đổi mới là đào tạo ra những con người đáp ứng được nhu cầu của thời đại mới với nhân cách hoàn chỉnh, có đủ phẩm chất năng lực phục vụ cho sự phát triển của xã hội, đặc biệt là năng lực vận dụng tri thức, hiểu biết vào việc giải quyết các tình huống của thực tiễn cuộc sống và nghề nghiệp. Trong môi trường giáo dục ở nhà trường, giáo viên phải luôn đóng vai trò là người lãnh đạo: giao việc, hướng dẫn, giúp đỡ, kiểm tra, đánh giá,... một cách thuần thực và chuyên nghiệp, để người học, trong vị thế chủ động nhất, chiếm lĩnh tri thức và định vị bản thân trong môi trường nghề nghiệp sau này.

Việc tiếp cận công nghệ và sử dụng các phương tiện công nghệ để phục vụ quá trình dạy học, đòi hỏi ở người lãnh đạo tài giỏi bên cạnh kiến thức, kĩ năng, phải có năng lực quản lí. Đó là năng lực quản lí tài nguyên mạng, quản lí nhân sự, quản lí công nghệ để trong quá trình giảng dạy. Mỗi giáo viên phải miệt mài lao động nhiều hơn nữa để cô đọng hệ thống kiến thức và đảm bảo đây là những kiến thức cơ bản nhất, hiện đại nhất, phù hợp nhất cung cấp cho người học. Không chỉ biết giảng giải, thiết kế bài học, hướng dẫn người học mà người giáo viên phải định hướng, dẫn dắt để người học lĩnh hội tri thức trong tâm thế một người hợp tác và cộng tác để không chỉ tiếp nhận tri thức mà còn biết vận dụng những tri thức ấy một cách phù hợp sáng tạo trong cuộc đời. Giáo viên là người tìm cách thức để trao cho người học một phương pháp phù hợp để tiếp nhận tri thức và phát triển năng lực cá nhân trong môi trường chung. Phương pháp đó bao gồm cách phân tích, đánh giá vấn đề; tìm nguồn thông tin, chọn lọc và xử lý dữ liệu; Giáo viên giúp học sinh nhận ra ưu và khuyết để phát huy thế mạnh và thay đổi, cải thiện điểm yếu của bản thân mình để đạt được mục tiêu. Giống như một nhà lãnh đạo trong quản lí con người, mỗi giáo viên bên cạnh mục tiêu chung, phải nhìn nhận rõ được người học đều có những sự khác nhau, từ đó thiết kế những cách giáo dục phù hợp cho các em và giúp các em nhận thức được điểm mạnh của mình để phát triển tốt hơn nắm năng lực sẵn có. Điều đó có nghĩa là người giáo viên có một sứ mệnh cao cả trong việc đánh thức, khơi gợi tiềm năng sẵn có ở người học, phát triển năng lực người học dựa trên những giá trị phẩm chất riêng biệt vốn có, trong đó có sự tôn trọng sự khác biệt của cá nhân người học. Đây là một lỗ hổng khá lớn ở giáo dục đại học vì với một sĩ số lớp học khá đông, việc quản lí sinh viên đến trường chưa được chặt chẽ, thời lượng của các bộ môn có giới hạn, các giảng viên đến trường chỉ kịp dạy bài dạy của mình. Do đó, việc quan tâm đến người học ở năng lực, tính cách, sở thích, sở trường cá nhân,... bấy lâu nay là điều xa xỉ ở giảng đường đại học nói riêng và trong môi trường giáo dục của nước ta nói chung lại trở thành điều cấp bách trong nền giáo dục hướng đến giá trị con người như hiện nay.

Dạy học phải lấy lợi ích của người học và xã hội làm trung tâm. Người thầy xuất phát từ chính người học (về hoàn cảnh, về sức khỏe, về nguyện vọng,...) tìm nội dung, phương pháp truyền đạt thích hợp, tập trung làm cho các em tiến bộ để có nhân cách và nhân lực thích ứng với định hướng nghề nghiệp và hướng đến phát triển cộng đồng, xã hội. Nhà lãnh đạo cần phải có quy trình rèn luyện cụ thể về hệ thống kỹ năng, kỹ xảo liên quan đến ngành, nghề của sinh viên từ mức độ thấp đến cao. Việc đánh giá sinh viên cũng phải dựa trên cơ sở nắm vững kiến thức cơ sở, chuyên môn và kỹ năng thực hành thành thạo trong nghề nghiệp của sinh viên chứ không đơn thuần là một bài thi giữa kì hay cuối kì. Tóm lại, trong giảng đường, trước đối tượng đa dạng là người học, thì nhà lãnh đạo là người thầy phải có tài năng sư phạm, phải uyển chuyển thực hiện tốt và khéo bốn vai trò: người cố vấn, người điều phối, người thiết kế, người chỉ huy, người đánh giá. Và dù với đối tượng người học nào, người thầy cũng quán triệt sứ mệnh nâng đỡ và phát triển con người. Hướng dẫn, cố vấn, khích lệ, hỗ trợ, chỉ đạo, thức tỉnh, phát triển hài hòa nhân cách của người học chính là thang giá trị đánh giá tài năng của nhà lãnh đạo trong mục tiêu phát triển chung của toàn xã hội.

3. Giáo viên với vai trò của người truyền cảm hứng

Không thể phủ nhận một thực trạng trên giảng đường đại học hiện nay đó là không ít sinh viên uể oải, chán chường, thiếu ý thức tự học, nợ môn, bỏ dở việc học của mình, phí hoài không chỉ tiền bạc, thời gian, tuổi trẻ mà còn phí hoài một nguồn nhân lực có chuyên môn, có tay nghề để phát triển đất nước. Vì thế, hơn bao giờ hết, những

người đã chọn con đường gắn bó với nghề giáo, nhất là trong cơ sở giáo dục nghề, cao đẳng, đại học,... không có cách nào khác, người thầy phải khơi dậy cho người học nguồn cảm hứng đến giảng đường, cảm hứng với việc chiếm lĩnh tri thức và hoàn thiện bản thân, sự đam mê đối với ngành nghề đã chọn.

Vai trò của người thầy giỏi trong xã hội hiện đại, không chỉ ở kiến thức chuyên môn giỏi mà phải là ở khả năng khơi dậy, đánh thức tiềm năng trong người học. Nói cách khác, giáo viên không chỉ tỏa sáng bằng kiến thức của mình trên bục giảng mà còn giúp học sinh biết cách tỏa sáng nơi giảng đường và cuộc sống. Vì vậy, trở thành một người truyền cảm hứng cho các em là điều vô cùng quan trọng của người giáo viên thời hiện đại. Là giáo viên, thì việc chỉ dạy kiến thức, rồi kiểm tra xem các em thuộc kiến thức hay không, chỉ mới hoàn thành phần nhỏ trong sứ mệnh người thầy. Sứ mệnh người thầy là phải dẫn dắt, tạo cảm hứng, để học trò của mình thành công không chỉ trong lớp học, trong nhà trường, mà là theo đuổi mục tiêu xuất sắc, cống hiến được tài năng của mình cho gia đình và xã hội.

Xã hội hiện nay không chỉ yêu cầu sinh viên nắm vững các tri thức căn bản, hiện đại mà còn phải có được các kỹ năng, kỹ xảo nghề nghiệp, có tư duy, say mê tìm tòi sáng tạo trong lĩnh vực nghề nghiệp của mình. Điều đó phải được truyền từ chính nhiệt tâm của người thầy, người cô trong hành trình dạy học. Thiên tài là người biết giúp người khác thành nhân tài và người giáo viên phải định hướng và nâng đỡ để các em xây dựng kế hoạch tương lai, trở thành nguồn nhân lực chất lượng được xã hội công nhận. Trong bối cảnh hiện đại, trước sự hấp dẫn của trí tuệ nhân tạo và sự thâm nhập của công nghệ thông tin, khi mọi sự kết nối chỉ bằng một thiết bị số, người thầy sẽ có một vị thế vô cùng quan trọng, trở thành người truyền cảm hứng, lôi kéo học sinh vào trong những tiết dạy đầy giá trị của mình trên giảng đường và trong việc định hướng, đồng hành cho bước đường tương lai của các em!

4. Giáo viên là tấm gương về việc học và tự học

Ngày nay, theo đòi hỏi của giáo dục hiện đại, người học buộc phải tăng tính chủ động, khả năng tự định hướng các kiến thức mình cần và xây dựng lộ trình học tập riêng theo đòi hỏi cá nhân. Người giáo viên phải giúp học sinh từ chính tấm gương là mình trong lộ trình học và tự học ấy. Nhà giáo dục học Usinski đã từng nói *“nhân cách của người thầy là sức mạnh có ảnh hưởng to lớn đối với học sinh, sức mạnh đó không thể thay thế bằng bất kỳ cuốn sách giáo khoa nào, bất kỳ câu chuyện châm ngôn đạo đức, bất kỳ một hệ thống khen thưởng hay trách phạt nào khác”*. Là một người hướng dẫn đối tượng là người học thì người giáo viên phải có được phẩm chất cốt lõi và ý thức học tập suốt đời, để lớp lớp thế hệ học trò qua từng năm tháng trên giảng đường đại học, học từ chính những người thầy của mình. Hãy nhớ rằng, trở thành giáo viên không có nghĩa là ngừng học, chưa kể, trong thời đại công nghệ, chỉ cần ngừng một ngày thôi, thế giới đã thay đổi rất nhiều. Vì vậy, người thầy giỏi chắc chắn là người thầy biết lắng nghe và học hỏi từ học trò của mình; người thầy giỏi không phải là người thầy quyền năng, mà là người thầy khiêm nhường và tỏa sáng bằng chính nhân cách bản thân trên hành trình không ngừng học.

Như vậy, giáo viên trong thời hiện đại, hơn bao giờ hết phải luôn đặt mục tiêu học hỏi thêm kiến thức mới và ứng dụng kiến thức vào giảng dạy. Phải thắp sáng ngọn lửa học tập suốt đời trong chính trái tim mình để học sinh lấy đó làm tấm gương. Dù được đào tạo đến trình độ nào người thầy vẫn luôn đứng trước yêu cầu phải tiếp tục học tập và học tập không ngừng nhất là trong kỷ nguyên công nghệ thông tin, tri thức nhân loại gia tăng một cách nhanh chóng.

Ngày nay, việc “học suốt đời” đã trở thành thực tế, các tiến bộ công nghệ cho phép mọi người có điều kiện để học cái mà mình yêu thích nhất ở bất kỳ lứa tuổi nào. Trong bối cảnh của sự phát triển nhanh chóng về mọi mặt và những đổi mới liên tục trong lĩnh vực khoa học giáo dục, nếu một người giáo viên nghĩ “Tôi biết rồi” cũng đồng nghĩa “Tôi chết rồi”. Trong nghề dạy học, việc học tập của thầy còn mang ý nghĩa như một năng lực nghề bởi chức năng giáo dục ngày nay được nhấn mạnh đến việc dạy cho học sinh cách học. Kinh nghiệm cách học của người thầy là nền tảng để thấu hiểu những khó khăn, những cản trở học tập của học sinh cũng như những ẩn chứa đằng sau các hành vi, biểu hiện học tập bên ngoài của học sinh và đó cũng là những bài học quý để thầy biết cách hướng dẫn học sinh học. Giáo viên phải học mọi lúc mọi nơi, học ở mọi đối tượng với một tinh thần khiêm nhường cầu thị. Chính những điều ấy sẽ làm nên sự mẫu mực của một người nhà giáo và sẽ làm nên sự tác động vô cùng to lớn trong nhận thức của đối tượng trực tiếp tác động. Chính vì thế, thầy còn được yêu cầu trở thành chuyên gia về học tập suốt đời với ý nghĩa đó.

Nói như vậy có nghĩa là xã hội càng hiện đại thì càng đòi hỏi giáo viên không ngừng học tập, cập nhật liên tục những tri thức và kĩ năng để làm mới bản thân. Chuyên nghiệp hóa nghề dạy học là cam kết hiển nhiên, tất yếu của ngành giáo dục đối với xã hội về chất lượng của lực lượng lao động nghề. Đó cũng là cách để khẳng định giá trị của nghề sư phạm trong xã hội. Chính sự cầu thị, khiêm nhường và không ngừng học hỏi của người thầy sẽ trở thành một tấm gương cho học sinh về khả năng tự học, tự rèn luyện và như vậy tạo nên sự uy tín sự thuyết phục của người giáo viên trước học trò, đồng nghiệp, phụ huynh và xã hội. Bản thân mỗi giáo viên phải là một tấm gương không ngừng học và học tập suốt đời. Giáo viên hơn ai hết phải là nhà giáo dục, bằng chính nhân cách của mình tác động tích cực đến sự hình thành và phát triển nhân cách của học sinh.

5. Giáo viên là người đồng hành bền vững, trao yêu thương và niềm tin

Từ trước tới nay, chúng ta vẫn hiểu đơn thuần rằng, người học tìm đến với hành trình học ở người thầy, cô là để tìm những câu trả lời cụ thể về một vấn đề nào đó. Nhưng trong thế giới tri thức, người học sẽ dễ dàng tìm ra đáp án và câu trả lời mà không nhất thiết phải tìm đến người thầy. Vì vậy, một vấn đề khác lại đặt ra cho người giáo viên trong thời hiện đại, khi máy móc, trí tuệ nhân tạo và kho dữ liệu toàn cầu đang làm tốt những nhiệm vụ mang tính

chính xác, cụ thể thì thay vì đưa ra những đáp án cụ thể, người giáo viên phải là người đặt câu hỏi giúp gợi mở sự tò mò trong mỗi chúng ta, kích thích chúng ta tìm tòi và đi đến tận cùng của vấn đề, để từ đó, nhìn thấy khả năng của chính mình. Đây mới là giá trị thật sự của sự dạy dỗ, cũng chính là nguồn cảm hứng để mỗi học sinh tự học và có năng lực học tập suốt đời. Người giáo viên trong yêu cầu dạy học của thời đại công nghệ, phải là người có năng lực dẫn dắt, gợi mở, để người học tự rút ra bài học trên cơ sở nền tảng kiến thức của bản thân, và từ đó phát huy được kĩ năng và năng lực trong học tập cũng như trong đời sống, ở hiện tại cũng như tương lai. Trong hoạt động gợi mở, định hướng ấy, thì người giáo viên trở thành một người trao niềm tin, không ngừng khích lệ, động viên người học, dựa trên chính những phát hiện năng lực tiềm ẩn của người học.

Không dừng lại ở đó, trước áp lực của xã hội hiện đại, những khủng hoảng của tuổi trưởng thành, sự rời xa vòng tay bảo bọc của gia đình, ngoài vai trò của người thầy, người cô, mỗi giáo viên còn là một người bạn lớn, an toàn, tin cậy và hiểu biết đồng hành cùng học sinh trong hiện tại và cả ở tương lai. Mỗi giáo viên, trong hành trình dẫn lối thương yêu sẽ đánh thức được “tính bốn thiện” của mỗi con người ngay từ buổi “nhân chi sơ”. Thời đại công nghệ kèm theo những tác động tiêu cực của kinh tế thị trường, lối sống thực tế, thậm chí là thực dụng và sự xuống cấp của đạo đức con người, thì vai trò giáo dục đạo đức trên nền tảng của yêu thương đã trở thành nhiệm vụ, trách nhiệm và sứ mệnh của người giáo viên trong hành trình mài mòn của chính mình. Vai trò của nhà giáo dục chuyên nghiệp là thực hiện sứ mệnh cải tạo xã hội và phát triển toàn diện học sinh bằng năng lực tư duy và năng lực hành động trên những luận cứ khoa học và nhân văn. Người thầy trước hết phải là nhà giáo dục với hai nhiệm vụ cốt lõi là giáo dục và giáo dưỡng. Điều này nhấn mạnh trách nhiệm trang bị cho học sinh kiến thức, hiểu biết thế giới khách quan, cách học để học sinh không ngừng phát triển nhận thức, trí tuệ, có thể giới quan khoa học và đồng thời, có trách nhiệm tạo ra những cơ hội hoạt động và giao lưu trong lớp học, trường học và trong cộng đồng để xây dựng sức khỏe thể chất và tinh thần, những xúc cảm và kỹ năng cần thiết, cơ bản cho nhân sinh quan của học sinh.

Như vậy, đời sống tinh thần của con người nhất là giới trẻ ngày nay đã trở nên vô cùng phức tạp. Với vai trò là một người thầy thì ngoài tri thức, phương pháp, mỗi người giáo viên hãy tận dụng thời gian để có thể trở thành một người bạn với học sinh. Chính sự thấu cảm với người học nhất là các em sinh viên sống xa nhà, sẽ đưa giáo viên lại gần hơn với người học đồng thời tạo điều kiện giúp người giáo viên có cơ hội để lắng nghe những chia sẻ từ chính người học về vấn đề học tập, học tập bộ môn của mình, vấn đề cá nhân cũng như các vấn đề của tập thể. Mỗi nhà giáo, cần ý thức được một cách đúng đắn và sâu sắc vị thế và trọng trách cao cả của mình đối với học sinh sinh viên, phụ huynh, nhà trường và xã hội. Giá trị của giáo dục không chỉ nằm ở sự tôn vinh và kính trọng người thầy ở kiến thức uyên thâm hay tài nghệ sư phạm mà quan trọng hơn là những tác động mang tính định hướng trong hành trình làm người và trưởng thành của các em. Cố tổng thống Nam Phi, Nelson Mandela, đã từng khẳng định “*giáo dục là vũ khí quyền năng nhất bạn có thể dùng để thay đổi thế giới*”. Và, trước khi thay đổi thế giới, chấn hưng quốc gia, người giáo viên hãy thay đổi chính mình và bằng cách nào đó trong hành trình dạy học hãy tác động và thay đổi học sinh của mình để từng bước hướng đến một xã hội tốt đẹp.

Đặt vào một vòng xoáy không ngừng đổi thay của thế giới công nghệ và cơ chế thị trường, khi những giá trị truyền thống và đạo đức con người đang dần bị bào mòn, khi không ít những người lãnh đạo những người thầy vì lợi ích cá nhân vì đồng tiền mà đánh mất tôn nghiêm và giá trị của nghề giáo với những tiêu cực hàng loạt và đặc biệt phụ huynh hoàn toàn phó thác con em của mình cho giáo dục mà lại thiếu sự quan tâm. Thêm vào đó, sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin và sự thiếu kiểm soát của nhà nước thì các em học sinh sinh viên có một mảnh đất màu mỡ cho sự tha hóa, biến chất, sống ảo, bạo lực, vô cảm, suy nghĩ lệch lạc và đầy nguy hiểm và như thế, người giáo viên, hơn ai hết, sẽ thấu hiểu được vai trò thực sự của mình.

Nói như nhà triết học chuyên nghiên cứu về tâm lý học thực hành và chuyên về sư phạm Dewey “*giáo dục là phương pháp cơ bản của tiến bộ và cải cách xã hội*”. Ý nghĩa thực sự của giáo dục là để làm thay đổi, làm mới người học và qua đó làm mới xã hội theo hướng tăng trưởng, tích cực. Người thầy với chức năng giáo dục của mình sử dụng tri thức và kỹ năng sư phạm để làm cho học sinh được giáo hóa, thay đổi và trưởng thành, như là kết quả của quá trình học tập của người học. Hiển nhiên, công tác đó người thầy không làm đơn độc mà luôn có sự cộng tác, phối hợp và hỗ trợ của các thành phần khác trong xã hội, trước hết là của người học, cha mẹ các em và các đồng nghiệp, chính quyền và toàn xã hội. Do đó, vai trò và năng lực sư phạm của thầy còn ở chỗ có khả năng lôi kéo những thành viên khác của xã hội, trước hết là của cha mẹ và các tổ chức xã hội có chức năng giáo dục vào việc tạo ra các môi trường mang tính giáo dục cho người học, trong đó nền tảng của giáo dục phải bắt đầu từ yêu thương, khích lệ, động viên trên tinh thần tôn trọng và tin tưởng.

III. KẾT LUẬN

Là nền tảng của giáo dục, là cái gốc của chấn hưng giáo dục, người giáo viên là yếu tố hàng đầu quyết định chất lượng của một nền giáo dục. Do đó, nhìn nhận và thay đổi về vai trò của người giáo viên đại học trong thời đại công nghệ là một việc làm mang tính chiến lược lâu dài nhằm thực hiện thành công chiến lược phát triển giáo dục và chấn hưng đất nước, để giáo dục và đào tạo thật sự là “*quốc sách hàng đầu*” của đất nước chúng ta. Trước yêu cầu quyết liệt về đổi mới toàn diện của nền giáo dục và trong bối cảnh cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, chúng ta, những người giáo viên, nhân tố quyết định chất lượng giáo dục phải ý thức quyết liệt và nhanh chóng đổi mới tư duy để không ngừng nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ, trau dồi phẩm chất đạo đức và trở thành những tấm

gương sáng người và là điểm tựa tinh thần cho sự phát triển toàn diện của các thế hệ học sinh sinh viên. Toàn xã hội đang kỳ vọng vào sự thay đổi của một nền giáo dục nói chung và trước khi để có được sự thay đổi ấy mỗi cá nhân người giáo viên phải bắt đầu sự thay đổi từ chính mình để xứng đáng với sự tôn vinh và niềm tình yêu vốn có của xã hội.

Trước sự phát triển như vũ bão của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 và những tác động tiêu cực từ mặt trái của nền kinh tế thị trường, hơn bao giờ hết các cơ sở giáo dục nói riêng và hệ thống giáo dục nói chung cần phải quan tâm hơn nữa trong việc giáo dục và bồi dưỡng phẩm chất đạo đức cho đội ngũ nhà giáo, quan tâm đến chế độ chính sách để tạo động lực và cũng giúp cho các giáo viên chuyên tâm với nghề. Bên cạnh đó, việc tăng cường và đổi mới công tác bồi dưỡng đi vào chiều sâu để nâng cao phẩm chất đạo đức và nghiệp vụ cho đội ngũ nhà giáo trước những yêu cầu của sự nghiệp đổi mới giáo dục hiện nay càng trở nên cấp thiết. Trong sự nghiệp giáo dục của mình, mỗi giáo viên cần quan tâm, hỗ trợ sinh viên phát huy các khả năng tư duy độc lập, sáng tạo thông qua việc tạo điều kiện cho sinh viên được thảo luận, trình bày các quan điểm, tư duy về các vấn đề chính trị, kinh tế và xã hội. Bên cạnh việc xác định cụ thể định hướng, mục tiêu đào tạo của nhà trường; các yêu cầu của môn học liên quan đến tri thức, kỹ năng, năng lực, phẩm chất của sinh viên thì giáo viên phải định hướng để sinh viên có phương pháp tự học tập gắn liền việc học tập suốt đời để hoàn thiện bản thân. Ngoài những nhiệm vụ cơ bản của ngành nghề, mỗi giáo viên, luôn ý thức được vai trò của một nhà lãnh đạo, một người truyền cảm hứng, một tấm gương không ngừng học và một người bạn tin cậy, yêu thương và đồng hành của các em học sinh sinh viên để nâng cao vị thế của người thầy nói riêng và chất lượng giáo dục và đào tạo nói chung theo hướng hiện đại. Xin mượn lời của nhà giáo dục nổi tiếng người Nga Usinxki để khép lại cho bài viết này “*Không có nhân cách của người thầy thì không có giáo dục chân chính, không thể tiến hành hình thành tính cách học sinh. Chỉ có nhân cách mới tác động đến sự phát triển và xác lập nhân cách, chỉ có tính cách mới hình thành tính cách*”.

IV. TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 10, NXB. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Chiến lược phát triển giáo dục trong thế kỷ XXI*, NXB Chính trị quốc gia Hà Nội, 2002.
- [3] Phạm Khắc Chương, J.A. Cô-men-x-ki- Nhà sư phạm lỗi lạc, NXB Giáo dục, 1990.
- [4] Jane Nelsen, *Kỹ thuật tích cực*, NXB Phụ nữ, 2018.
- [5] Giáp Văn Dương, *Cần thêm nhiều đốm lửa mới*, *Số Tất niên 2013, Tuổi trẻ cuối tuần*.

THE ROLE OF UNIVERSITY TEACHERS IN THE TECHNOLOGY 4.0 ERA

Nguyen Dinh Chien

Faculty of Oriental Languages and Cultures, HUFLIT

utchien1402@gmail.com

Abstract: In any area, the role of teachers always takes an important meaning for the development of the country. The constant development of the 4.0 industrial revolution requires a superior quality of human resources directly trained by educational institutions and teachers. Looking back to the industrial revolution 4.0 and its impact on university education, we can see opportunities and challenges in universities. Thereby, we realize that teacher's mission is to support and develop learners by being a good example. Because “ it all begins with a teacher”. In the 4.0 industrial revolution, the teacher should be an extraordinary leader, an inspirer, who can awaken the learner's power, arise the learner's potentiality, and tuens himself a role model in the learning process, who constantly learns, gives love, and is a learner's companion to access knowledge, perfect their personality, and create the future. Realizing virtually the role of teachers in the 4.0 technological revolution is how we change and meet the higher requirements of a comprehensive innovation of national education and international integration in the world labor market.

Key words: Role, the role of teachers, university teaching, the 4.0 industrial revolution.



ThS. Nguyễn Đình Chiến là cựu sinh viên của HUFLIT, cử nhân ngành Đông Phương học (khóa I, 1995), giảng viên giảng dạy tiếng Nhật, Khoa Ngôn ngữ và Văn hóa phương Đông, HUFLIT.

Lĩnh vực nghiên cứu: ngôn ngữ và văn hóa Nhật Bản.